

1. Význam zachování, presentace a možnosti zhodnocení a nového využití kulturního dědictví

1.1 Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území

1.1.1 Úvod

Současná společnost je progresivní, rychlý vývoj společnosti ovládá technika, výsledky technického pokroku nutí k rychlosti, ženou nás hekticky kupředu, zanechává za sebou humanitně zaměřené obory jakoby překážející a zbytečné. Bezděky se tomu občas poddáváme, dokud nezjistíme, že se musíme zastavit, ohlédnout se, doplnit svůj život vnímáním přírody, kultury, prostředí jehož jsme součástí, kde máme svoje kořeny, svoje předky, kulturu z které čerpáme a kterou jsme povinni rozvíjet.

Chápání kulturního dědictví není projevem staromilství ve smyslu bezmezného obdivu artefaktů minulosti. Je to proces komunikace, kontinuálního vnímání a dialogu minulosti, přítomnosti a budoucnosti, vytváření vztahu k našim předkům, kultuře kterou vytvořili a pro nás zanechali. Nebudeme-li ji vnímat a chránit, nebude mít pokračování ani naše úsilí něco vytvořit a předat příštím generacím. Protože by to bylo jen torzo bez návaznosti a kontinuity.

Jedná se o proces ve kterém je zřejmá jakási bezradnost, nevyrovnaný mezigenerační boj, podporovaný již zmíněným rychlým vývojem techniky, globalizačními tendencemi, vývojem civilizace se znaky konzumní společnosti. Jaké místo v tomto vývoji mají kulturní hodnoty, historické kulturní dědictví, vztah k minulosti a kultuře, jejíž jsme součástí?

Naše země je přirozenou součástí Evropy, jsme součástí evropských struktur a procesů, které nelze zastavit. Evropa se vydala na cestu trvale udržitelného rozvoje, cestou vyváženého rozvoje všech složek podílejících se vývoji naší civilizace. Zapojme se do této cesty s vědomím sounáležitosti s kulturou našich předků, chraňme svoji historii a naše kulturní dědictví, usilujme aby se stalo součástí našeho současného života, aby nám sloužilo, dodávalo sílu a energii pro novou tvorbu.

Jsem generace, která chtěla a byla zvyklá přijímat informace od moudrého profesora, člověka, který se znalostí problematiky předával studentům i kus svého „Já“. Dnes se žádá komprimovaná informace prostřednictvím nejlépe neverbální komunikace. I v tom se odráží stav společnosti, která si to tak žádá.

Česká republika je zemí s vysokým výskytem historicky cenných dokladů minulosti, byla vždy vnímána a mnohdy označována, trochu nadneseně „pokladnicí kulturních hodnot“. Péče o zachování a zhodnocení kulturního dědictví je úkolem každého z nás. Výuka předmětu „Kulturní hodnoty v území“ zařazená do nabídky předmětů denního i kombinovaného studia ESF MU není náhodná. Studenti prakticky všech oborů fakulty se budou v praxi s kulturním dědictvím setkávat na různých úrovních působnosti orgánů státní správy nebo v jiných subjektech veřejných institucí a organizací ekonomicko – správní povahy. Zastoupení mohou být i v subjektech samostatně působících firem a v sektoru typu soukromých podnikatelských aktivit. Budou se podílet na zajišťování programů a prostředků týkajících se přímo i nepřímo investic spojených s obnovou historicky cenných objektů, struktur měst, obcí, lokalit v krajině.

1.1.2 Cíl předmětu

V semestrálním cyklu přednášek se budeme zabývat poznáním, zásadami pro ochranu a regeneraci kulturních hodnot, legislativním základem památkové péče v ČR a mezinárodními organizacemi a úmluvami k záchraně kulturního dědictví tak, abychom si osvojili postupy a mechanismy vedoucí k regeneraci kulturních hodnot, ochraně a péči o historicky cenné objekty a prostředí ve kterém se nachází.

Naším hlavním úkolem bude:

- hledat vztah ke kulturním hodnotám, k architektuře

/Jsou země a nejsou od nás příliš vzdálené, kde každý zná jméno architekta, který navrhl dům ve kterém bydlí, ať je to bytový dům, bývalý nájemní dům. Zná významné stavby města ve kterém bydlí a žije. Vlivem politického vývoje v naší zemi a ztrátou soukromého vlastnictví se architektonická tvorba dostala do anonymity, autorství nebylo žádoucí. Pomalu se učíme znát architektonická díla, spojovat je s jejich autory./

- **hledat vztah k historii, k historicky cenným architektonickým dílům**

/ Historie naší země a tradice taktéž nebyly příliš populární, hrady a zámky byly symbolem šlechty, kostely byly symbolem církve a náboženství, což také nebylo v době budování socialistické vlasti žádoucí./

- **formulovat vztah mezi historií a současnou architekturou**

/ A tak se stalo, že těžko hledáme vztah mezi historií a dneškem, došlo k porušení přirozených kontinuálních vazeb, které se jen těžko narovnávají./

- **objevovat prostor, kulturní prostředí, vnímat autenticitu prostředí.**

/ To nám také chybí. Ctít kulturní hodnoty, kulturní prostředí, podílet se na jeho vnímání, užívání, tvorbě./

Je jistě mnoho dalších témat spojených s problematikou kulturních hodnot. Snažme se s nimi seznamovat, reagovat na ně, prosazovat názory související s ochranou a rehabilitací kulturních hodnot.

1.2 Význam zachování kulturního dědictví

1.2.1 V čem spočívá hodnota historického kulturního dědictví:

/jehož součástí jsou architektonické a urbanistické hodnoty vnímané pod velmi zúženým pojmem památky/

/výčet hodnot historického kulturního dědictví je uváděn v každé odborné literatuře a studijních materiálech a není třeba tento výčet zásadně měnit/

- hodnota historicko - dokumentární

doklad, svědectví a soustava informací o jednotlivých etapách vývoje minulosti, architektury, stavitelství a řemeslech s aktivním vztahem k současnosti

- hodnota vědecká

zkoumání historického vývoje minulosti, souvislostí a vazeb na ostatní filosofické disciplíny a vědní obory

- hodnota filosofická

reflexe světonázorových postojů a filosofických myšlenek

- umělecká a estetická hodnota díla

působení estetické hodnoty památek a tvůrčího projevu autora, reflexe kulturní úrovně společnosti, estetické citění, potřeba vnímání kulturních hodnot, kulturního prostředí, kultivace společnosti

- jedinečnost díla

individuálnost tvůrčího projevu, stylovost, originalnost, nenapodobitelnost, hluboký emoční zážitek

- společensko - ekonomická hodnota

vychází z možností funkčního využití objektu, areálu, prostředí v kterém se nachází. Tyto možnosti jsou odvislé od historické hodnoty, konkrétního stavu památky, souvisí s vlastnictvím a možnostmi odpovídajícího využití v současnosti.

K tomuto výčtu víceméně ekzaktních hodnot, možná postačujících pro výběr, zařazení nebo ohodnocení vlastní podstaty kulturního dědictví je třeba přičíst pocitovou složku vjemů, které vnímáme jsme – li v přímém kontaktu s historickým uměleckým dílem, historickou architekturou, historickým prostředím. Vnímání historické stopy, sounáležitost s historií a její vazba k současnosti. Ne všichni mají schopnost takto historické dědictví chápat. V tom případě mohou alespoň naslouchat odborníkům, historikům a architektům. Jsou oblasti a časová údobí, jejichž díla jsou automaticky chápána jako doklad vývoje dějin architektury, dějinných událostí. Stále více se však setkáváme s ohrožením kulturních hodnot z období 20.století, které nejsou chápány jako historicky cenné doklady minulosti a je s nimi zacházeno nevhodným způsobem. Jedná se například o objekty bytových domů, vilovou městskou zástavbu, výrobní objekty a technické stavby dosud nepodléhající ochraně a nemající statut památkově chráněné stavby. Právě tyto stavby jsou ohroženy zanedbanou údržbou, nevhodnými úpravami vnějšího vzhledu, neodpovídajícím využitím.

1.2.2 Základní pojmy

Pro správnou komunikaci je třeba pochopení a osvojení základních pojmů, které se používají v legislativě a praxi:

Kulturní hodnoty lze charakterizovat jako komplex hmotných a nehmotných prvků vzniklých postupným vývojem osídlení, tradic plynoucích z charakteru místa a na místo vázaných. Je to trvalá hodnota, která se vyvíjí a doplňuje novými prvky, jejichž účinek může být obohacující, neutrální, nebo znehodnocující. Soubor kulturních hodnot spoluvytváří jedinečný, neopakovatelný a nenahraditelný obraz území, sídla se kterým se obyvatelstvo více či méně identifikuje. Je nositelem kulturních tradic a zdrojem inspirace současné i budoucích generací. Kulturní úroveň zpětně ovlivňuje /kladně či záporně/ přitažlivost místa pro každodenní život, společenské soužití obyvatel a podílí se na rozvoji jednotlivých funkcí. Zvyšuje atraktivitu funkčního využití a ekonomický potenciál území.

Také se dá říct, že kulturní hodnoty jsou obsaženy ve všem co nás obklopuje, ovlivňuje naše vnímání, myšlení a tvorbu, naše skutky. Většinu kulturních hodnot vnímáme automaticky a podvědomě, zejména ve svém okolí. Kulturní hodnoty vnímáme jako součást životního stylu a prostředí které nás obklopuje, jako dědictví generací, které jsme povinni uchovat pro příští generace.

Výčet kulturních hodnot zahrnuje nejvýznamnější památky architektonického a urbanistického díla, archeologické lokality, které jsou historickou stopou minulosti a dokladem vývoje struktury osídlení na našem území.

Kulturní památky /definice dle zákona č.20/1987Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn obsažených v zákonech č. 242/1992 Sb., č.361/1997 Sb., a č.61/2001 Sb., č.122/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č.146/2001Sb.,a č.320/2002 Sb./

jsou: 1/ nemovitě a movité věci, popřípadě jejich soubory,

a/ které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

b/ které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem;

2/ soubory věcí podle odstavce 1/, i když některé věci z nich nejsou kulturními památkami.

Kulturní památky prohlašuje MK ČR.

Zákon rozlišuje:

Národní kulturní památky /NKPI, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního dědictví národa, prohlašuje vláda ČR.

Památkové rezervace /PR/ je území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Podle typu sídla se rozlišují **městské památkové rezervace /MPR/ a vesnické památkové rezervace /VPR/,** mimoto **existují technické památkové rezervace /TPR/ a archeologické památkové rezervace /APR/.**

Památková zóna /PZ/ je území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které prokazují významné kulturní hodnoty. Kromě sídelních – městských a vesnických památkových zón /MPZ, VPZ/ jsou vyhlášovány i krajinné památkové zóny KPZ/, chránící rozsáhlejší úseky kulturní krajiny.

V současné době je v ČR 40 MPR a 209 MPZ v samostatných souvislých hranicích. Pražská památková rezervace, **MPR Český Krumlov, Telč a Kutná Hora a části MPR Litomyšl a Kroměříže a bývalé židovské ghetto v Třebíči jsou chráněny i jako součást Seznamu světového přírodního a kulturního bohatství UNESCO.**

Kulturními hodnotami nesou jenom památky a historicky cenné stavby. Je to komplex hodnot, které, jak již bylo zmíněno, vytváří charakter prostředí, obraz místa, jeho neopakovatelný ráz. Mezi kulturní hodnoty patří i schopnost vytvářet kulturní prostředí a tvorba nových hodnot.

S tím souvisí proces koncepce rozvoje území, navrhování a povolování staveb a jejich realizace, která je v našem státě řízena Ministerstvem pro místní rozvoj prostřednictvím složek státní správy s legislativními pravomocemi, které vyplývají z krajského uspořádání v našem státě.

Základním dokumentem v této oblasti jsou ustanovení zákona č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění zákona č. 103/1990 Sb., zákona České národní rady č. 425/1990 Sb., zákona č. 262/1992 Sb., zákona č. 43/1994 Sb., zákona č. 19/1997 Sb. a zákona č. 83/1998 Sb., a pozdějších předpisů, zejména nálezy Ústavního soudu č.320/2002 Sb., č.405/2002 Sb., a č.422/2002 Sb.

Podle tohoto zákona podléhají veškeré stavby procesu povolování staveb.

Základní pojmy týkající se staveb a stavebních úprav, používané stavebním zákonem /zákon č. 50/1976 Sb.

Za stavbu se považují:

- veškerá stavební díla , která vznikají stavební či montážní technologií na staveništi, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité materiály a konstrukce , účel a dobu trvání
- výrobky, které plní funkci stavby
- nástavba, kterou se stavba zvyšuje
- přístavba, kterou se stavba půdorysně rozšiřuje a která je vzájemně propojena s dosavadní stavbou
- stavební úprava, při které se zachovává vnější půdorysné i výškové ohraničení stavby.

Údržbou stavby se rozumějí práce, jimiž se zabezpečuje dobrý stavebně technický stav stavby v souladu s vydaným stavebním povolením tak, aby nedocházelo ke znehodnocení stavby a co nejvíce se prodloužila užitelnost stavby.

Změnou stavby před jejím dokončením se rozumí změna v provádění stavby oproti stavebnímu povolení nebo dokumentaci ověřené stavebním úřadem.

Veškerá stavební činnost na území našeho státu podléhá jasným pravidlům a nemělo by v tomto směru docházet k závadám a pochybením týkajícím se oblasti kulturních hodnot.

Stavební zákon v současné době prochází novou právní úpravou, která je v připomínkovém řízení a měla by být obecně platná od 1.1.2006.

1.3 Péče o kulturní dědictví

Péče o kulturní dědictví byla a je měřítkem kultury a vzdělanosti národa a ve svých důsledcích představuje významný potenciál, který je možno zhodnotit v řadě odvětví našeho národního hospodářství. Památky v období socialistického vývoje ČR prošly složitým obdobím souvisejícím s politickou orientací našeho státu v poválečném období. Řada památek změnila v té době majitele a ztratila svoje původní využití, neztratila však svoji identitu. Prostředky ze státní pokladny stačily jen na opravy vybraných objektů. Řada významných historických objektů neměla žádné, nebo měla neadekvátní využití. Církevní památky na byly z ideologických důvodů na okraji zájmu. Přes porušení kontinuity hodnotového nazírání na kulturní hodnoty se podařilo navázat na kulturní tradice v našem státě a kulturní dědictví zachránit pro budoucnost.

Koncentrace kulturních památek zvyšuje významně atraktivitu lokality pro cestovní ruch, ale i pro bydlení a pro potencionální investory, kteří hledají lokality pro podnikatelskou činnost, nebo zhodnocení kapitálových zisků. Dá se říct že naše kulturní dědictví je náš kapitál a je na nás a tedy také na Vás, jak sním naložíte a jak ho dokážete zhodnotit.

Co do počtu, je v ČR v současné době **registrováno 43 000 nemovitých kulturních památek**, 134 má statut národní kulturní památky. Na území ČR je registrováno dále 40 městských památkových rezervací, 61 vesnických památkových rezervací, 209 městských památkových zón, 164 vesnických památkových zón, 10 archeologických lokalit a 17 krajinných památkových zón. Od roku 1990 bylo postupně 12 nejvýznamnějších kulturních památek zapsáno do Seznamu světového kulturního a přírodního bohatství UNESCO.

1.3.1 Zajištění a organizace památkové péče v ČR

Péče o kulturní dědictví má v ČR dlouholetou tradici. **Legislativní základ je zajištěn zákonem č.20/1987Sb., o státní památkové péči , ve znění pozdějších změn obsažených v zákonech č.**

242/1992 Sb., č.361/1997 Sb., a č.61/2001 Sb., č.122/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č.146/2001Sb., a č.320/2002 Sb./

Podle tohoto zákona náš stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství našeho státu.

Významné kulturní hodnoty jsou ze všech slohových období a v celém spektru druhové skladby. Mezi nejvýznamnější patří sakrální stavby a komplexy klášterů, objekty hradů a zámecké architektury, městská architektura, technické památky a lidové stavby.

Státní památková péče je v našem státě řízená ministerstvem kultury, které je ústředním orgánem státní správy pro kulturní památky v ČR. Výkonnými orgány jsou: Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Ministerstvu kultury je podřízena odborná organizace státní památkové péče, kterou je Národní památkový ústav.

Péče o kulturní dědictví vyplývá rovněž ze zákona č. 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu /stavební zákon/, ve znění pozdějších předpisů, zejména je tato potřeba obsažena v návrhu novely stavebního zákona, procházejícího v současné době připomínkovým řízením s předpokladem platnosti od 1.1.2006.

Mezi cíle a úkoly územního plánování patří zajištění ochrany přírodního a kulturního dědictví a civilizačních hodnot území, včetně ochrany urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Při rozhodování o rozvoji aktivit, funkčním využití území a jeho změnách jsou orgány územního plánování povinny koordinovat a konkretizovat veřejné zájmy s ohledem na tuto ochranu.

Další významná ochrana kulturních hodnot vyplývá ze zákona č. 360/1992 Sb. o výkonu povolání autorizovaných architektů a výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Z tohoto zákona vyplývá povinnost respektovat přírodní a kulturní hodnoty, usilovat o vytváření kvalitních stavebních a architektonických děl, ctít zájmy klientů i zájmy veřejné.

1.3.2 Programy pro záchranu a regeneraci kulturního dědictví

Vláda ČR na popud MK ČR vyhlašuje programy týkající se zachování významných kulturních architektonických památek, sídel a jejich částí, lidové architektury, technických památek a umění, propojených se systémem dotací pro podporu programů.

Dne 25.3. 1992 vláda schválila:

- **Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón České republiky,** jeho smyslem je nejen rehabilitace kulturních hodnot a ozdravení životního prostředí měst, ale také vytvoření atraktivních ohnisek rozvoje podnikatelských aktivit.

Vláda ČR vyhlásila dne 22.2. 1995

- **Program záchrany architektonického dědictví,** ve kterém stanovila zásady a cíle programu takto:
 - a) záchrana ohrožených nemovitých kulturních památek efektivní a rychlá obnova,
 - b) využití těchto památek ke zvýšení celkové kvality životního prostředí a pro kulturní, společenské, veřejně prospěšné a ekonomické účely,
 - c) získání všech zdrojů přicházejících v úvahu a snižování potřeby příspěvku na obnovu kulturních památek ze státního rozpočtu,
 - d) zvýšení efektivity správy a provozu kulturních památek;

2.1. 2003 byl vyhlášen Ministerstvem kultury ČR:

- **Havarijní program,** jehož cílem je záchrana neohroženějších historicky cenných objektů v havarijním stavu s možností získání části prostředků na opravu. V souladu s podmínkami

programu. Program je zaměřen na opravu krovů, výměnu střešní krytiny ve velmi špatném až havarijním stavu, statické zabezpečení nosných konstrukcí a kleneb hrozících zřícením.

Dále byl 9.4.2003 vydán Pokyn MK pro užití a alokaci státní finanční podpory v

- **Programu péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny.**

Zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jako jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky a boží muka, které se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích.

Společně s tímto programem byl vyhlášen

- **Program restaurování movitých kulturních památek.** Z tohoto programu jsou poskytovány finanční příspěvky na náklady spojené s obnovou (restaurováním) movitých kulturních památek, zejména takových, které jsou významnými díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi a jsou umístěny v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně-vzdělávací nebo náboženské účely.

Tyto programy jsou koncipovány tak, aby poskytováním finančních prostředků na péči o kulturní památky bylo dosaženo dlouhodobých cílů památkové péče. Sleduje se při tom financování z více zdrojů, od vlastníků památek, obcí, zahraničních veřejných, nebo soukromoprávních subjektů.

Kromě toho jsou odborem památkové péče MK každoročně prováděny další tři programy, které mají jiný charakter:

- **Program podpory záchranných archeologických výzkumů**
- **Program výzkumu vědeckého zhodnocení kulturních hodnot prostředí, identifikace, ochrany, zachování a prezentace památkového fondu**
- **Program podpory občanských sdružení v památkové péči**

1.3.4 Zkvalitnění péče o kulturní hodnoty

Dne 7.4.2003 přijala vláda České republiky v souvislosti se vstupem ČR do EU „**Prohlášení vlády o podpoře kultury**“, ve kterém se uvádí:

za největší bohatství naší země považuje schopnosti a nadání občanů. Ve stále silnější konkurenci států se zřejmou výhodou stává tvořivost jejich obyvatel. Proto vláda klade vysoký důraz na vzdělání a to nejen dětí a mládeže. Kulturní aktivity všech druhů, jak aktivní tvorba kulturních statků a podíl na jejich uchování, stejně jako uchování kulturního dědictví, tak zážitky diváků a posluchačů nepochybně patří k podnětům, jež podporují kreativitu nás všech a mají své nezastupitelné místo v procesu celoživotního vzdělávání občanů.

Vláda si proto váží kultury jako významného faktoru rozvoje České republiky.

Vláda rovněž uznává, že národní kultury jsou základem tvůrčí myšlenkové diverzity Evropy a že je v tomto směru naše svébytná kultura vkladem do společného bohatství Evropské Unie.

O naše kulturní dědictví je třeba pečovat a rozvíjet tento odkaz, kterým se odlišujeme od jiných států planety, neboť naše kultura je nejhlubší součástí naší občanské identity.

Z programového prohlášení dále vyplývá, že vláda bude postupně realizovat cíle Strategie účinnější státní podpory kultury, přijaté v širokém konsensu zástupců občanských iniciativ, samosprávy a kulturních institucí. /kulturní politika/

Vláda hodlá na podporu každoročně vyčleňovat prostředky ve výši obvyklé ve státech EU. Záměrem vlády je trvale udržitelné užívání neztenčeného národního kulturního pokladu a jeho zachování pro budoucnost. Záměrem vlády je i nadále zvyšovat péči státu o kulturní dědictví, bude prosazovat opatření k zamezení nekontrolovaného pohybu kulturního dědictví, tj. vývozu a dovozu starožitností a dalších cenných předmětů.

Tímto prohlášením se ministerstvo kultury obrací na hejtmany, starosta a primátory s žádostí, aby podporovaly rozvíjení rozmanitých kulturních aktivit, kreativitu občanů a vše co přispívá k e kvalitě života a životního stylu.

Péče o památky a památkový fond v naší republice je procesem, který je průběžně zkvalitňován. Ministerstvo kultury přijalo ve smyslu usnesení vlády materiál ke **koncepti účinnější péče o památkový fond do roku 2005**, který stanovil rámcově úkoly v jednotlivých oblastech činnosti památkové péče:

- aktualizaci evidence památkového fondu,
- diferenciaci památkové ochrany v památkových územích,
- posílení jistoty vlastníků památek
- decentralizaci a zjednodušení výkonu státní správy
- metodické řízení a odborná úroveň oboru památkové péče
- finanční podporu vlastníků památek
- zapojení občanských iniciativ do péče o památkový fond
- památky a cestovní ruch
- ochrana movitých kulturních památek
- nová právní úprava ochrany památek.

Dne 10.9. 2004 vydala vláda **Programové prohlášení MK ČR na období let 2004 – 2006**, ve kterém hodnotí dlouhodobou kontinuitu řízení ministerstva kultury ČR a přibližuje cíle na budoucí období.

Z oddílu – Kultura vyjímám:

„ Za největší bohatství naší země považuje vláda schopnosti a nadání občanů a tudíž chápe kulturu a národní kulturní poklad jako významný faktor rozvoje ČR.

Vláda podpoří existenci a činnost základní kulturní infrastruktury a bude dále podporovat nevládní kulturní organizace a jednotlivce s cílem rozvíjet bohaté strukturované multikulturní společenství a s důrazem na podporu soudržné a tvořivé občanské společnosti.

Vláda vypracuje a předloží ke schválení návrh zákona o veřejné podpoře kultury, připraví systém vícezdrojového financování. Vláda je si vědoma své povinnosti pečovat o památníky, muzea a instituce související s tradicí české státnosti a v této souvislosti vnímá a potvrzuje také svou odpovědnost za jejich stav“

Další text se týká veřejnoprávních médií, kinematografie, řešení majetkoprávních vztahů mezi státem a majetkem církví.

Součástí programového prohlášení je seznam konkrétních úkolů MK pro uvedené období a závěr, komentující potřebu podpory naší kultury, která nás obohacuje a činí nás sebou samými a zároveň je však charakteristická a zvláštní.

Památková péče je sice oborem se samostatnou legislativní působností, jehož činnost je řízena Ministerstvem kultury. Působnost památkové péče však zahrnuje spolupráci s dalšími obory a činnostmi z ostatních oborů a činností. Základní vazba je v oblasti historie a archeologie, geografie a urbanismu v oblasti územního plánování. Pracovník památkové péče, ale i projektant musí sledovat současný vývoj názorů na uplatnění a nové využití historického kulturního dědictví, stejně jako vývoj materiálů, technologií ve stavebnictví a jejich vhodnost pro použití v právě řešeném objektu nebo historickém celku. Památková péče je oborem zasahujícím a spolupracujícím s restaurátory, architektky a umělci. Často sledujeme boj o záchranu památky proti komerčnímu působení trhu a často je tento boj neúspěšný, převládá –li pravidla ekonomie a komerce nad tvůrčím přístupem, obsahem a formou. Snažme se o to, aby k takovým případům docházelo co nejméně, abychom za svoje činění nesli odpovědnost, nemuseli se omlouvat příštím generacím. Nedělejme kompromisy, nejednejme ukvapeně, nepřetvářejme co je vytvořeno. Naslouchejme historii, vnímejme atmosféru místa, objektu, díla.

1.4 Presentace kulturních hodnot

1.4.1 Jak vlastně kulturní hodnoty vnímáme

Kulturní hodnoty našich sídel i krajiny lze vnímat z několika pohledů a podle toho je třeba zvolit i odpovídající přístup k ochraně, využití a zhodnocení kulturního dědictví. Pokud je naše vnímání oslabeno, musíme se naučit kulturní hodnoty správně vnímat, využívat hodnotu poznání a zhodnocovat podněty ve své práci i každodenním životě.

Cestovní ruch je samostatnou významnou oblastí zhodnocení K.H., která významně zhodnocuje zejména lokality s vysokou koncentrací památek, například hlavní město Praha, Pražský hrad, památky UNESCO a významné solitérní objekty zejména hradů a zámků, každoročně navštěvovaných zejména skupinami zahraničních návštěvníků. V těchto případech je zajištěna ochrana i komerční zhodnocení objektů i odpovídající části území a nemělo by docházet k výrazné devastaci vlivem komerčního využití.

Kategorie pohledů z nichž vnímáme kulturní hodnoty.

- Turista – je jednou z nejčastějších a nejpříjemnějších pozic vnímání kulturních hodnot. Návštěvník historických měst a objektů je ohromen a nadšen krásou a malebností památek všech slohových období, všech kategorií, obohacuje svou osobnost novými zážitky, kultivuje svoje vnímání a jednání. Je ochoten za kulturní zážitky zaplatit, mnohdy se i podílet finanční částkou na opravu. Může mít i kritický pohled, hodnotí, srovnává.
- Zdánlivě nezúčastněný divák – pohybuje se ve známém teritoriu, často nevnímá změny ve svém okolí zatížen každodenními starostmi. O to více je angažován na podstatných změnách v jemu blízkém okolí, je ochoten aktivně spolupracovat a angažovat se proti nevhodným zásahům.
- Odborník, například architekt nebo historik, umělec - vnímá intenzivně změny a proměny stávajících struktur, podrobuje je odborné kritice, napadají ho jiná možná řešení. Může významně ovlivnit veřejné mínění i proces v úrovni tvorby.
V této souvislosti je třeba konstatovat, že i mínění odborníků v procesu ochrany a regenerace kulturních hodnot se v řadě případů různí.
- Specialista, památkář – vnímá problematiku ještě intenzivněji, registruje z hlediska své profese každou změnu proti dosavadnímu stavu. Kritickému hodnocení se nevyhne ani v roli turistu. Většinou „ví jak na to“.
- Další kategorie – politická reprezentace města, pracovníci veřejné správy, ekonomové, vlastníci, provozovatelé a nájemci, investoři, běžný obyvatel města.

Všichni vnímají problematiku kulturních hodnot z trochu jiného úhlu pohledu, budeme se snažit o komplexní pohled, budeme dávat přednost odborným názorům, budeme vycházet z obecně platných postupů a ověřených praktik.

V konečném výsledku je třeba zvyšovat obecnou kulturu, potřebu kulturního prostředí, která podstatně ovlivňuje náš život, kultivuje naše jednání. Je třeba zajistit, aby význam a autenticita kulturních hodnot byla zachována. Stejně jako je třeba chránit kulturní hodnoty, je potřeba zajistit vytváření nových kulturních hodnot.

Významná je v tomto procesu komunikace mezi politickou reprezentací státu, složkami státní správy a samosprávy, odbornými organizacemi zajišťujícími řízení regeneračních procesů a rozvojových programů a dalšími subjekty, podílejícími se na realizaci. Jsou to výkonné složky státní správy, projektanti, investoři, právnické a fyzické osoby a v neposlední řadě veřejnost, která se stále více podílí na formulaci cílů, které mají být realizovány.

1.4.2 Využití památek, zhodnocení kulturních hodnot

Je zřejmé, že historický objekt v sobě skrývá řadu úskalí a komplikací, vyplývajících z mnoha okolností souvisejících s historickou podstatou, stavebně technickým stavem a řadou podmínek, plynoucích například z legislativních omezení. Výhodou či odměnou je historická hodnota a vědomí sounáležitosti s dějinami, vědomí záchrany objektu, jeho podstaty a výrazu.

V oblasti kulturních hodnot je třeba:

- analyzovat problematiku kulturních hodnot
- sumarizovat možnosti pro zachování a obnovu kulturních hodnot

- stanovit zásady pro ochranu, regeneraci a vytváření kulturních hodnot nových.

Z hlediska současného a budoucího využití historického kulturního dědictví jsou základní možnosti funkčního využití:

- Objekty s původním funkčním využitím
 - ve všech kategoriích /sakrální stavby, objekty veřejné vybavenosti, radnice, budovy škol, nemocnic, bytové domy /
 - Objekty s odpovídajícím jiným funkčním využitím
 - ve všech funkčních kategoriích, zejména objekty státní správy a veřejné správy, veřejné vybavenosti, bytové domy, objekty pro ubytování a služby v návaznosti na vybavenost, cestovní ruch a administrativu,
 - Objekty s neodpovídajícím, až nevhodným funkčním využitím
 - v současné době již poměrně malá část
 - Objekty bez funkčního využití
 - torzální architektura, objekty ve špatném až havarijním stavu, objekty se sporným vlastnictvím
- Historické objekty prakticky ze všech historických období jsou základem zástavby všech našich měst a jsou přirozeným základem existence centrální městské zástavby.

Řada objektů má polyfunkční využití, zejména rozsáhlejší komplexy nebo struktury zahrnující více objektů. Jejich využití je diferencováno podle historické hodnoty, stavebně technického stavu a možností únosného funkčního využití. Příkladem polyfunkčního areálu může být Pražský hrad, který má nadřazenou funkci politicko správní, je sídlem hlavy státu a je vrcholným symbolem české státnosti.

Z hlediska využití kulturních památek je třeba dbát na adekvátní nebo zhodnocující funkční využití, stanovit zásady s ohledem na historickou hodnotu a možnosti prezentace.

V souvislosti se změnami centrálních městských struktur dochází k negativním dopadům do oblastí historicky cenných struktur v souvislosti s jejich funkčním využitím. Jsou to například změny vyplývající ze změn vlastnictví například bytových domů. Objekty centrální části městské zástavby postupně mění původní funkční využití. Tyto změny jsou patrné zejména ve funkci bydlení, která je postupně nahrazována komerčním a administrativně správním využitím. Tomuto trendu se zamezuje velmi obtížně, důsledkem je omezení aktivit městských funkcí mimo pracovní dobu, což se projevuje útlumem městského života ve večerních hodinách. Správné rozložení funkčního využití se základní regulací funkčního využití je předmětem regulačního plánu MPR, PZ včetně regulativů přípustnosti jiných funkcí v základních plochách. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že město je živý organismus, žije a přetváří se přirozeným způsobem a lze jej ovlivňovat a regulovat v závislosti na jeho potřebách. Význam spočívá ve správném stanovení koncepce využití území, kde ochrana a regenerace kulturních hodnot a uplatnění historicky cenných struktur hraje podstatnou roli.

Změny se samozřejmě projevují i v jiných funkcích, jedná se o dlouhodobý proces přetváření podléhající mnoha vlivům které je třeba respektovat, případně je usměrňovat nebo eliminovat.

Stejně tak jsou objekty, skupiny objektů zastoupeny v krajině a ve venkovském prostoru. Jsou přirozenou součástí krajinné kompozice, tvoří dominanty a komponenty krajinného rázu. Spoluvytvářejí celkový vjem prostoru, jsou významnými dálkovými dominantami s orientační funkcí.

1.5 Presentace historických objektů

1.5.1 Oblast cestovního ruchu

Cestovní ruch patří mezi důležitá odvětví naší ekonomiky s podílem na tvorbě HDP v současné době cca 10%, s podílem na celkové zaměstnanosti 9 -10%. Devizové příjmy z cestovního ruchu představovaly v roce 2000 5,6% podílu na HDP a téměř 43% příjmů bilance služeb. Multifunkční efekt doprovázející rozvoj cestovního ruchu je jedním z atributů pro které je považován za odvětví budoucnosti i v ČR. Je označován za odvětví ve kterém vzniká nejvíce pracovních příležitostí. Mimo zaměstnanosti ovlivňuje podstatným způsobem další významné oblasti: podílí se na tvorbě hrubého domácího produktu, pozitivně ovlivňuje platební bilanci státu, má vliv na příjmy místních rozpočtů a jeho rozvoj podporuje další investiční aktivity.

Pro rozvoj cestovního ruchu je v ČR atraktivní 80% území, hlavním centrem zahraničních turistů zůstává nadále Praha, která soustřeďuje 70% zahraničních účastníků. V posledních 10 –ti letech se změnila strategie přístupu k podmínkám cestovního ruchu. V místech koncentrace jsou budovány lůžkové kapacity komerčního charakteru zejména soukromými subjekty, došlo takřka o zdvojnásobení kapacity lůžek výstavbou penzionů a kapacit v soukromém sektoru. V mnoha regionech ČR jsou přírodní, krajinné a kulturně –historické předpoklady rozvoje určitých druhů cestovního ruchu, spojené především s potenciálem historických objektů. Rozvíjí se agroturistika, ekoturistika. Vstupem ČR do EU je možno získat dotace na obnovu kulturních hodnot a mnoho obcí je připraveno zatraktivnit svoje území.

V mnohých lokalitách není zdaleka všechno v pořádku.

Dovolím si malé odbočení k demonstraci konkrétního příkladu.

Nedávno jsem navštívila Lednicko-Valtický areál, jede z významných skvostů našeho kulturního dědictví, památku zapsanou do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Protože areál znám, zajímala mne úroveň presentace, to, jak představíme zahraničním návštěvníkům toto významné území. Jednalo se o květen, začátek sezóny.

Naše návštěva začala prohlídkou Janova hradu – romantickou umělou zříceninou loveckého záměčku, vybudovanou v letech v letech 1807-1810 podle návrhu Josefa Hardtmutha. Je po rekonstrukci přístupná část patra, lovecký salon, salonky pro dámy a prostory ve věžích. Celkový dojem byl pozitivní, celková atmosféra nedělního dopoledne prozářeného skoupě vyukující sluníčkem, přírodní partie, rybář, skupinky cyklistů. Průvodkyně byla příjemná, přes to, že nás nebylo „do počtu“ byla ochotná se nám věnovat. Nádvoří střežil žárlivý jezevčík, neboť to bylo jeho teritorium a neměl rád nezvané hosty. Dojem z nádvoří poněkud kazily zaparkované automobily personálu. Romantická zřícenina by snesla romantické akce, trubače, strašidlo, sokolníka, grilování, nějaký nápad. Z Janova hradu se dá po Dyji doplnout k Minaretu.

Akce druhá – hlavní, Lednice - zámek. První dojem z parkoviště byl smíšený, stánky nevalné kvality kolem kterých se musí projít, ve vstupní části parku trochu nepořádek, nevalné značení prohlídkových okruhů, ošuntělí sokolníci bez noblesy. Škoda, škoda. Za všechno se platí zvlášť, sleva se neposkytuje, byť by měla. Prohlídka zámku standardní, hudební kytarová vložka při vstupu, trochu rozpačité, ale dobré. Přes začátek sezóny jsou už zahraniční turisté, rodinky a mladé páry.

Akce třetí – v zámeckém palmovém skleníku je překvapivě polední pauza, tak nezbyvá než jít taky na oběd. Po obědě skleník, je po úspěšné rekonstrukci oceněné cenou Grand prix obce architektů. Je to skvělá stavba, procházka skleníkem vždycky osvěží.

Akce čtvrtá – akvária v části barokních koníren / J.B.Fišer z Erlachu 1688-1696 / Skvělá stavba, jednoduchá s úžasným prostorem, tak jak on to uměl. Snad se postupně rekonstruuje.

Expozice běžného charakteru – vše trochu levné, chudé, smutné.

Akce pátá – plavba loďkou k minaretu – akce úsměvná až trapná. Plavíme se po jednom z uměle vytvořených vodních kanálů parku. Náš lodivod má evidentní potřebu za 60 Kč nás nejen dopravit do cílové stanice, ale něco nám také sdělit. Historii si trochu přepracoval, rostlinstvo napravo a nalevo částečně poznával. Zejména informace o tom, že Lichtenštejnové stavěli a budovali všechno natruc, když už dostali území k ničemu. Informoval o bobrech a ondatře tak, že jsme se i zasmáli, škoda že výklad nebyl trochu o něčem, když už se tak snažil. Dorazili jsme bezpečně. Je to asi výnosná akce.

Akce šestá – minareť, celkem obdoba předchozích zastávek. Vyhlídky do krajiny – prý je možno vidět kostel Sv. Štěpána ve Vídni. Pro vyjížděky je možno najmout ušmudlanou drožku s mladým kočím.

Nazpět jsme šli pěšky „ostrovni cestou“. Všechno kvetlo, jehličnany, kaštany, šeršky, louky, jarní scénérie se povedla.

Vše je jako před lety, UNESCO na to nemá vliv. S cestovním ruchem a jeho organizací se to nemá přehánět, ale něco tomu chybělo. Jasná organizace, program, zájem o návštěvníka.

Co se týká cenové náročnosti, byla akce poměrně náročná, prohlídkové okruhy zámku 60-80,- Kč, další objekty /skleník, Janův hrad, akvarium/ po 40,- Kč, minareť 15,- Kč, přeprava loďkou 60,- Kč, celkem 300,- Kč.

1.5.2 Uplatnění památek v oblasti cestovního ruchu:

Tradičně jsou historicky cenné objekty, většinou vnímané jako kulturní památky využívány v oblasti cestovního ruchu v následujících kategoriích:

- Historický objekt jako exponát, expozice, artefakt
- Historický objekt jako zázemí turistického ruchu – ubytování, vybavenost, služby, informace
- Historický objekt pro jinou expozici – výstavní činnost, jednorázové kulturní a společenské akce
- Historický objekt jako artefakt, dotvářející prostředí a podílející se na celkovém vjemu historického prostředí

Specifické formy rekreace reagující na současný životní styl, vyčerpanost spojenou s přepracováním, stresováním organismu a potřebou regenerace. Pobyty v klášterních řádových komunitách, v odloučenosti od světského života, v prostém prostředí s jednoduchou manuální prací,

prostou stravou a meditací. Historické objekty mohou současně plnit více funkcí. Přes to, že je historický objekt nebo areál schopen nabídnout vícefunkční využití, je třeba dbát na přiměřenost a kázeň v tomto směru, zejména je třeba zachovávat zásady pro zachování autenticity objektu a prostředí ve kterém se objekt nachází. Ztráta autenticity je většinou trvalá.

Proto je třeba zobecnit zásadu: pokud objekt slouží jako expozice, nesmí komerční přístup převažovat nad kvalitou presentace a celkovým vjemem. Pokud historicky cenný objekt slouží jako zázemí turistického ruchu, musí být jeho využití v souladu s jeho hodnotou, kapacitními možnostmi a estetickým výrazem.

Pokud se jedná o CHKO, území přírodního parku, VKP nebo území s jinou formou ochrany přírody a přírodního prostředí, platí obdobná zásada velmi šetrné formy presentace ve smyslu regulativů závazné vyhlášky, která je pravidlem pro každé chráněné území.

Návštěvnost památkových objektů:

Statistika návštěvnosti památkových objektů v období 1999 - 2003 , agentura NIPOS - Statistika kultury, centrum informací o kultuře- http://www.ipos-mk.cz/st_statistika.asp, sleduje památkové objekty v ČR zpřístupněné návštěvníkům za vstupné. Tyto objekty jsou jak ve správě Národního památkového ústavu, tak ve vlastnictví státní správy, občanských sdružení, obecně prospěšných společností, církve, podnikatelů a jiných subjektů. Podrobná statistika údajů vykazuje vzrůstající zájem o návštěvu památek. Ve skupině sledovaných památek ve správě NPÚ, státní správy , měst a obcí vzrostl počet návštěvníků ve sledovaném období o 15,5%.

Pozitivním jevem je také stále větší snaha propojení návštěvnosti s kulturními programy a akcemi lákajícími větší počet návštěvníků a současně nabízejícími atraktivní programy s vazbou na ubytování a služby.

Výrazné je v tomto ohledu zvýšení návštěvnosti památkových objektů ve správě podnikatelských subjektů. Za sledované období vzrostl počet těchto subjektů z 22 na 45 sledovaných a počet návštěvníků za sledované období o 68,5%.

Ze statistiky NPÚ v Brně se v roce 2004 zvýšila výrazně návštěvnost nejvýznamnějších Jihomoravských památek oproti roku 2003.

Bučovice + 44,4% / 14 570 návštěvníků/,

Buchlov + 82,5% /115 355 návštěvníků/,

Buchlovice + 31,70% /108 995 návštěvníků/.

Překvapivě se například zvýšila návštěvnost hradu Veveří /+ 154%/, přes jeho dosud špatný stav v rekonstrukci a téměř bez expozice. Svědčí to o zájmu a potřebě obyvatel Brna urychleně zpřístupnit prostory hradu. /údaje byly uveřejněny v deníku Rovnost 5. února 2005/

1.5.3 Presentace a možnosti využití technických památek

Samostatnou oblastí, která je v současné době v popředí zájmu je oblast technických památek a objektů a areálů výrobního charakteru, které přestaly sloužit svému účelu. Jejich využití a presentace je spojená s potřebou značných finančních prostředků na jejich presentaci, nebo nové využití. Z celkového počtu evidovaných kulturních památek v ČR činí technické objekty asi 3%.

Zájem o doklady industriálního vývoje má vzrůstající tendenci, problematika se v současné době dotýká zejména výrobních areálů z období druhé poloviny 19. století, které jsou významnou součástí většiny našich větších měst a které postupně mění svůj charakter i funkční využití. Některé z nich zahrnují objekty, které jsou významnými doklady vývoje industriálních staveb a v případě konverze pro jiné funkční využití by mohly být zachovány.

Nejhodnotnější výrobní areály jsou předmětem ochrany industriálního historického dědictví.

Příkladem může být zájem a péče o technické památky v Ostravě, kde je velká koncentrace památek především těžkého průmyslu, největší v ČR.. Kromě areálů bývalých kamenouhelných dolů jsou to koksovna a vysoké pece, nádražní objekty a strojní a technická zařízení, důlní strojní zařízení.

Nejvýznamnější jsou dva komplexy NKP – areál dolu Michal /objekt Národního památkového ústavu , územního odborného pracoviště v Ostravě/. Dalším je areál dolu Hlubina, koksovny a vysokých pecí Vítkovických železáren.

Problémem takovýchto rozsáhlých areálů je:

- jejich nové odpovídající funkční využití,
- obnova při zachování autenticity objektu
- volba a zajištění vhodných materiálů pro obnovu
- autenticita objektu

Nejvhodnější funkční využití je kombinace kulturně společenského charakteru, samostatná prohlídková trasa, výstavní prostory, kulturní a společenské akce, koncerty, přednáškové a seminární akce.

Problematika prezentace objektu jako exponátu se zachováním autenticity z období let 1912 -1915 vychází z teorie „posledního pracovního dne“, což znamená představení objektu v takovém stavu, v kterém se nacházel v době posledního dne provozu, se stopami patiny, která umožňuje přirozené vnímání atmosféry pracovišť, objektu.

1.6 Rizika spojená se zachováním K.H.

Významným okruhem problematiky kulturních hodnot jsou zásahy do urbanistických struktur, programy rozvoje, rozvojové tendence.

Urbanistické struktury prochází přirozeným vývojem, jehož důsledkem jsou programově přetvářeny jejich části, při rozvojových tendencích dochází k perimetrálnímu narůstání a expanzi do vnějších disponibilních území. Tyto tendence mají výrazně ekonomické pozadí, protože urbanistické struktury - města jsou typem ekonomického systému. Ekonomika je zde však jako nástroj podřízena cílům, týkajícím se životních podmínek a hodnot. Záleží na tom, jak jsou cíle formulovány a jak je nastaven hodnotový systém, v které jeho části se nachází kulturní hodnoty. Jako příklad je možno uvést meritorní hodnoty kvality města o něž by se měl opírat kulturní vývoj městského prostředí v širším pojetí:

- facilitace /usnadnění/ podnětných kontaktů mezi lidmi
- existence spolehlivého a stimulujícího osobního zázemí
- příležitosti k rozmanitým kulturním zážitkům
- přístup ke vzdělávání
- koncentrace estetických hodnot a příležitosti sdílet je a vytvářet
- postupná akumulace kulturně historického potenciálu
- inspirace k duchovním aktivitám
- možnosti zábavy a využívání volného času
- osobní bezpečí zajišťované účinným systémem i společnými zájmy komunity
- efektivní provozování technických systémů zabezpečujících funkční využití území

/Pramen: Macháček, J.: Hodnocení vlivů na prostředí ve městech; IFEC s.r.o. Praha 2002/

Urbanistický vývoj je kontinuální proces, jehož motivace vychází z potřeby nalézt vhodný vztah mezi architektonickým řešením a základními urbanistickými funkcemi. V různých údobích vývoje byla upřednostňována různá hlediska, sociální, demografická, ekonomická, ekologická, estetická. Snahou současného rozvoje je udržení rovnováhy všech těchto složek v intencích Aténské charty v novém znění z roku 1998.

Z hlediska zachování kulturních hodnot je třeba při přetváření prostorových struktur dbát na zachování:

- půdorysné struktury
- parcelaci a půdorysnou skladbu zástavby
- hmotovou skladbu zástavby
- zachování kompozice a významných dominant

Z těchto zásad je třeba vycházet při umisťování nových aktivit ekonomicky zhodnocujících území, ale zároveň při nedodržení uvedených zásad narušující historickou strukturu a urbanistický řád. Uvedená rizika se mohou týkat i liniových staveb, zejména dopravní infrastruktury, která je v rozvojových územích kapacitně posílena nebo nově trasována s negativními dopady do stávajících urbanistických struktur.

Při zhodnocování stávajících struktur v historicky cenném území je třeba zachovat charakter prostředí, využít atraktivitu kulturních hodnot k umocnění výrazu zhodnoceného území.

1.6.1 Příklady vývoje, respektive narušení historických struktur:

Příklady prezentace a zhodnocení kulturních hodnot je možno v řadě měst ČR, zejména v centrálních částech v návaznosti na veřejné prostory, kde jsou tyto změny markantní a jsou vnímány a hodnoceny veřejností. Obecně lze dobré příklady charakterizovat realizacemi vzešlými z architektonických soutěží, negativní jsou charakterizovány převážením komerce nad ostatními složkami díla.

V souvislosti s rozvojem komerčních aktivit je v poslední době mezi odborníky i ve veřejných médiích uváděno stále častěji naše hlavní město Praha, kde je koncentrace kulturních hodnot maximální, zájem investorů o komerční aktivity rovněž. Z těchto důvodů je riziko nevhodných zásahů zákonitě větší a je třeba důslednější spolupráce orgánů státní správy, developerů a architektů. Praha má specifické problémy týkající se průjezdné dopravy přes centrální zónu města, což přináší řadu problémů týkajících se zhoršeného stavu životního prostředí, v příjezdových koridorech dochází k urbanizaci dálnic převážně logistickými a nákupními centry s architekturou metropolitních krabic, mnohdy narušujícími dálková pohledová panoramata města. Je obava, aby se Praha nestala odosobněnou tranzitní metropolí, městem byznysmenů, distributorů drog a temných živlů.

V této souvislosti je vhodné problematiku Prahy podrobněji připomenout, zejména z pohledu světové památky UNESCO, ve vztahu k probíhajícím procesům rozvoje Prahy a jejích částí.

Praha byla vyhlášena městskou památkovou rezervací v roce 1971. Světovou památkou se stala v roce 1992 spolu s Telčí a Českým Krumlovem. Předcházela tomu poměrně dlouhá příprava, která zahrnovala i rozhodnutí a souhlas vlády tehdy ČSFR s tím, aby naše republika přistoupila jako stát k Úmluvě o ochraně světového dědictví. Vlastní smlouva o přijetí úmluvy vstoupila v platnost 15.2.1991.

V této době, přesněji v předchozím roce probíhala odborná příprava a širší výběr památek nominovaných pro předložení nominace památek za ČR. Byly vytvořena Česko-slovenská koordinační rada, která pro první skupinu nominací výběr zúžila na Prahu, Telč, Český Krumlov, Karlštejn. Tento výběr byl schválen usnesením české vlády a je to závazek, který představuje potvrzení významu hodnoty našeho hlavního města pro naše dějiny a naši státnost. Praha je zapsána v seznamu světových památek UNESCO v rozsahu hranic celé Pražské památkové rezervace, což je rozsáhlé území dokladující výjimečnou zachovalost urbanistické struktury středověkého města.

Pro nás a příští generace vyplývá z této skutečnosti především povinnost a závazek, zachovat a předat toto kulturní dědictví příštím generacím v nenarušeném stavu, postupovat v souladu se základními mezinárodními úmluvami o zachování kulturního dědictví a památkové péče.

Nejedná se o jednoduchou záležitost, často jsme svědky rozdílných názorů a nejednotných postupů. Je s podivem, že Praha nemá podrobný dokument, Regulační plán MPR zpracován, post hlavního architekta a útvar hlavního architekta zanikl. Legislativní pravomoci převzaly stavební úřady městských částí. Chybí regulace pro vydávání územních rozhodnutí i jednoznačné podmínky ze strany památkové péče. To vše poskytuje živnou půdu pro prosazování necitlivých zájmů investorů znehodnocujících památky a památkové prostředí Prahy.

V současné době jsou touto situací znepokojeni jak odborníci památkové péče, tak veřejnost. Téměř pravidelně lze nalézt v odborné literatuře i denním tisku články týkající se např. zástavby Pankrácké pláně výškovými stavbami, architektonickými „skvosty“ v centru Prahy. Vzniká tak obava, aby tato špatně koordinovaná činnost nebyla důvodem ke zrušení zápisu Prahy v Seznamu světových památek UNESCO.

Poučným příkladem by mohla být nám i blízká Vídeň, z diskutovaných odborných témat je známá problematika přestavby nádraží v centru Vídně, kde mělo vyrůst hotelové centrum s výškovými budovami podstatně měnícími prostorovou strukturu, panorama města, městské prostředí. Na území byly vypsané opakované architektonické soutěže. Při porušení charakteru místa hrozilo Vídní vyškrtnutí ze seznamu UNESCO.

Shrnutí kapitoly:

Území našeho státu je výjimečné z hlediska množství kulturních památek, jejich souborů a historických měst, která jsou atraktivní pro svoji historickou, architektonickou a urbanistickou hodnotu. Jedinečná je i krajina s přírodními hodnotami které je třeba zachovat pro příští generaci. V době pokračujícího procesu sjednocování Evropy je naší povinností vynakládat zvýšené úsilí pro záchranu, prezentaci a nové využití historicky cenných staveb, historických souborů, kulturní krajiny a jejího přírodního potenciálu.

Náměty na seminární práce a diskuse:

Téma:

1. Máme v našem městě, v naší obci problémy týkající se zachování kulturních hodnot. Uveďte příklady
2. Máme dobré zkušenosti, uveďte příklady zachování, případně zhodnocení objektů kulturního dědictví. Uveďte příklady.
3. Sleduji problematiku v denním tisku, odborné literatuře, na problematiku zachování a prezentaci kulturního dědictví mám tento názor, případně náměty k řešení.

Konkrétní témata:

1. Dostavba proluky Myslbeč, zástavba vznikla na základě vyzvané obchodní soutěže
2. Tančící dům – mezinárodní spolupráce architektů F. Gehryho a Vlado Miluniče.
3. Snaha o výstavbu výškových staveb v centru Prahy /Pankrácká pláň/
4. Brno – dostavba proluk /nároží Joštové, dostavba polyfunkčního domu na Rašínové, dostavba bankovního domu na ul. Kobližné/
5. Brno - náhrada Velkého špalíčku, dostavba proluky na nám. Svobody
6. Diskuse v souvislosti s odsunem nádraží a rekonstrukcí ŽUB

Ze starších realizací:

7. Jihlava – obchodní dům Prior – náhrada špalíčku
8. MPR Mikulov – zdařilá dostavba obj. České spořitelny

Z uvedené problematiky vyplývá, že oblast kulturních hodnot zasahuje do mnoha oblastí a oborů lidské činnosti, není věcí jednotlivce, ani úzké skupiny občanů, odborníků, není vázána na určité místo, region. Je věcí nás všech, zájem o zachování a tvorbu nových kulturních hodnot musíme podporovat všichni, neboť se jedná o věc veřejnou.

Kontrolní otázky:

1. Jaký je hlavní význam a v čem spočívají hodnoty historického kulturního dědictví ?
2. Která organizace je odborným garantem státní památkové péče v ČR ?
3. Které ministerstvo je pověřeno péčí o kulturní hodnoty, který ministr je pověřen jeho vedením?
4. Jmenuj některé z programů, které vláda vyhlásila od roku 1992 na záchranu kulturního dědictví ?
5. Charakterizuj pojem „Kulturní hodnoty“
6. Jaká je definice kulturní památky ve smyslu zákona č.20 /1987 Sb. o státní památkové péči ?
7. Se kterými disciplinami a obory spolupracuje památková péče?
8. Jaká je vazba památkové péče a zákona č.50/1976 Sb.,o územním plánování a stavebním řádu ?
9. Jaké jsou možnosti prezentace a využití památek v oblasti cestovního ruchu?
10. Možnosti využití a prezentace technických památek.